

1 Waar is mijn pen?

a Schrijf het juiste nummer bij het plaatje.

- 1 het boek 2 het bord 3 cursist 4 docente 5 het mobieltje 6 het oefenboek
7 pen 8 het potlood 9 het raam 10 het schrift 11 het woordenboek

b Vergelijk jullie klaslokaal met de tekening.

Bij ons in het klaslokaal is / zijn er ook / geen ...
Ons bord is kleiner / Bij ons zijn de ramen groter.

- ● c Vul de woorden in. Formuleer ook zulke opgaven voor je buurman / -vrouw.

..... de tafel ligt een blauw boek.

De docente staat het bord.

Welke kleur heeft de pen die tussen de boeken ligt?

Er ligt een (geel) potlood op een schrift.

Er zijn negen (persoon)
op de tekening.

Er liggen een paar (pen)
op tafel.

AB 1-3

2 Ik heb een cursus Nederlands gevolgd.

- 1 a Luister naar de tekst. Hoeveel mannen / vrouwen hoor je?

- b Luister opnieuw en vul de antwoorden in.

Nederlands leren	Peter	Anne-Sophie	jij	je partner
Sinds wanneer?				
Waarom?				
Is het leuk?				
Wat is moeilijk?				
Wat is makkelijk?				
Wat is belangrijk?				

- c En jij? Vul jouw antwoorden in.

- ● d Stel de vragen aan je gesprekspartner en vul de antwoorden in.

Let op!
begrijpen ↔ verstaan

3 Hoe heb jij die taal geleerd?

a Schrijf het juiste nummer bij de plaatjes.

1 in een groepscursus

2 als au pair

3 met een computercursus

4 door naar films te kijken

5 door boeken te lezen

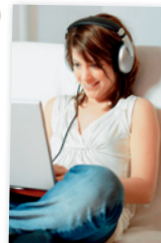
6 in een individuele taal cursus

7 een jaar in het buitenland

8 op school 9 op de universiteit

10 van mijn ouders

1

b Vraag je buurman / buurvrouw naar zijn / haar talenkennis.

Welke talen heb jij geleerd?
Wanneer heb je ... geleerd?
Hoe? Waar?

AB 4-6

4 Welke cursus is geschikt voor mij?

a Lees de advertenties op pagina 9. Vul de antwoorden in die je kunt vinden.

	Dutch!	Perfect	NL opleidingen
Hoeveel kost de cursus?			
Wanneer start de cursus?			
Is er een individuele cursus?			
Is er een groepscursus?			
Leer je er Nederlands schrijven?			
Leer je er Nederlands spreken?			
Zijn er extra activiteiten gepland?			

TAALSCHOOLDUTCH!

Je wilt Nederlands leren? Dan ben je bij ons aan het juiste adres! Wij bieden groepscursussen aan voor alle niveaus. Combineer je zomervakantie eens met een taalcursus! 's Morgens les en 's middags naar een museum of naar een café-tje. Daar oefenen we wat we in de les geleerd hebben. De cursus is praktisch georiënteerd; het accent ligt op conversatie. Er zijn al cursussen vanaf 15 euro per uur. Kijk voor meer informatie op onze website:

www.taalschooldutch.nl

Taleninstituut PERFECT

Wij verzorgen individuele taaltrainingen.

Voorafgaand aan uw cursus voeren wij een uitgebreid gesprek om een cursus op maat voor u te maken. Duur van de cursus en lestijden worden aan uw persoonlijke wensen aangepast. Wij bereiden u ook op alle taalexamens voor. Prijzen: vanaf € 65 per lesuur. Voor meer informatie verwijzen wij u naar onze website: www.taleninstituut-perfect.nl

NL Opleidingen: Leer schriftelijk Nederlands in uw eigen tijd.

Volg nu Nederlandse les bij NL Opleidingen, het instituut voor zelfstudie. U kunt elk moment met uw taalcursus starten. U bepaalt zelf wanneer en hoe snel u leert. Het studiemateriaal krijgt u toegestuurd. Een ervaren leraar

corrigeert uw huiswerk en geeft u feedback. De nadruk ligt op het schrijven van Nederlandse teksten voor beroep en privé. Prijzen vanaf € 250.

Meer informatie vindt u op www.nlopleidingen.nl

b Lees de teksten. Welke cursus kiest Anna / Markus? En welke kies je zelf?

“Ik woon en werk in Polen. Vanaf november heb ik een nieuwe baan bij het bedrijf waar ik nu werk. Dan heb ik veel telefonisch en schriftelijk contact met Nederlandse en Vlaamse klanten. Mijn baas betaalt een intensieve cursus Nederlands van twee weken. Ik wil graag goed Nederlands kunnen spreken, maar ook goed kunnen schrijven. Die cursus moet precies bij mij en mijn werk passen. Ik denk daarom dat een individuele cursus het meest geschikt is voor mij.”

Anna:

“In mijn vakantie ga ik vaak naar Nederland. Ik vind het niet leuk dat ik met Nederlanders steeds Duits of Engels moet spreken. Omdat ik studeer, heb ik niet zoveel geld, maar tijd heb ik wel! Ik kan bijvoorbeeld in juli of augustus een cursus Nederlands volgen. Nederlands schrijven doe ik nooit, dus dat hoef ik in een cursus ook niet te leren. Ik wil liever een leuke conversatiecursus. En dan na afloop met de medecursisten gezellig een biertje drinken of zo.”

Markus:

AB 7–8

5 Mijn Nederlands is nog niet goed genoeg.

2 a Lees de vragen, luister en kruis het juiste antwoord aan.

1 Wie is Eva Timmerman?

- a Een deelnemster van een taalcursus.
- b Een medewerkster van een talenschool.

2 Waarom vraagt Eva zoveel aan Arne?

- a Zij wil hem beter leren kennen.
- b Zij wil weten welke cursus geschikt is.

b Luister opnieuw en beantwoord de vragen.

1 Wat stelt Eva voor?

2 Waar komt Arne vandaan?

3 Waarom wil Arne een cursus gaan volgen?

4 Wanneer heeft Arne tijd voor een cursus?

c Luister opnieuw, lees mee en onderstreep de Nederlandse uitdrukkingen.

Nehmen Sie Platz!	Um einschätzen zu können, ...	Ich traue mich noch nicht ...
Wenn ich wählen darf ...	Ich schlage vor, dass ...	Lassen Sie uns mal sehen ...

□ Goedemiddag. Mijn naam is Arne Schenk. Ik heb een afspraak voor een intakegesprek voor een cursus Nederlands. ✕ Ah ja, goedemiddag meneer Schenk. Mijn naam is Eva Timmerman. Gaat u zitten. □ Dank u. ✕ Om te bepalen welke cursus voor u geschikt is, wil ik eerst een gesprek met u in het Nederlands voeren. □ Goed. ✕ Waar komt u vandaan? □ Ik kom uit Duitsland. Ik woon sinds 2 jaar in Nederland. Mijn vrouw is Nederlandse. ✕ Oh, dus dan spreekt u thuis ook veel Nederlands? □ Nee, helaas niet. Met mijn vrouw spreek ik Engels. Met mijn dochtertje spreek ik Duits, maar zij geeft ook vaak antwoord in het Nederlands. Nu moet ik wel goed Nederlands leren, anders begrijp ik haar straks niet meer! ✕ Ja ja! En heeft u al eens een cursus Nederlands gevolgd?	□ Ja, ik heb een beginnerscursus van drie maanden gevolgd. Ik kan dus boodschappen doen en zo. ✕ U spreekt al heel goed Nederlands! Waarmee heeft u nog problemen? □ Mijn Nederlands is nog niet goed genoeg. Ik wil graag een betere baan hebben. Daarvoor moet ik goed kunnen schrijven, dat heb ik niet echt goed geleerd. En ik durf nog niet te telefoneren. ✕ Ah ja, ik begrijp het. Wanneer heeft u tijd voor een cursus? 's Morgens, 's middags of 's avonds? □ Als ik mag kiezen, dan het liefst een cursus die in de ochtend plaatsvindt. ✕ Dat is geen probleem. Ik stel voor dat u een individuele taaltraining gaat doen. Dan kunnen we een cursus op maat voor u maken. Wat denkt u? □ Ik denk dat dat inderdaad wel het beste is. Wat kost zo'n cursus? En wanneer kan ik beginnen? ✕ Oh, u heeft er echt zin in! Laten we eens kijken welke data nog vrij zijn, dan kunt u zo snel mogelijk beginnen.

d Noteer de passende Nederlandse uitdrukkingen.

1 Aufnahmegespräch	4 am liebsten
2 noch nicht gut genug	5 am Vormittag
3 nicht wirklich gut	6 tatsächlich

e Wat past bij elkaar? Verbind.

1 Spreekt u thuis veel Nederlands?	a 's Ochtends.
2 Waarom wilt u een cursus volgen?	b Met schrijven.
3 Waarmee heeft u nog problemen?	c Drie maanden.
4 Hoe lang heeft u een cursus gevolgd?	d Nee, helaas niet.
5 Wanneer heeft u tijd voor een cursus?	e Ik wil een betere baan.

6 Sorry, op welke bladzijde zijn we?

a Schrijf de juiste letter bij de plaatjes.

- a naar bladzijde 15 gaan
- b naar de dialoog luisteren
- c het juiste antwoord aankruisen
- d de passende uitdrukkingen invullen
- e met je buurman / buurvrouw spreken
- f in je woordenboek opzoeken
- g de dialoog voorlezen
- h het raam opendoen
- i het juiste nummer bij de plaatjes schrijven

● Schrijf het juiste nummer bij de plaatjes.

- 1 in een groepscursus
- 2 als au pair
- 3 met een computercursus
- 4 door naar films te kijken
- 5 door boeken te lezen

Quiz

- 1 Er staan drie borden op tafel.
- 2 Er staat geen telefoon op tafel.

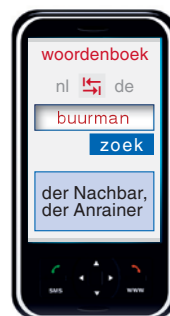
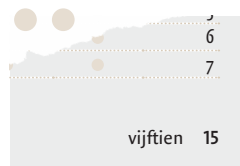
goed fout

▶ 3 b Luister en schrijf het juiste nummer bij de plaatjes in oefening 6a.

c Verbind.

- 1 Dat begrijp ik niet.
- 2 Wat betekent dat?
- 3 Ik ben mijn pen vergeten.
- 4 Sorry, ik heb je niet verstaan.
- 5 Hoe spreek je dat precies uit?
- 6 Ik heb mijn huiswerk niet gemaakt.

- a Kun je dat vertalen?
- b Heb jij er één voor mij?
- c Kun je me dat uitleggen?
- d Kan ik bij jou meekijken?
- e Kun je dat hardop voorlezen?
- f Kun je dat nog een keer zeggen?

Noteer de passende Nederlandse uitdrukkingen.

- 1 Aufnahmegerät 4 am liebsten
- 2 noch nicht gut genug 5 am Vor
- 3 nicht wirklich gut

AB 12-14

7 Taak: een overzicht

Hoe zit het met de taalkennis in jullie cursus?
Maak een overzicht!

- Bedenk vier aspecten die je over taalkennis in jouw groep kunt onderzoeken. Formuleer de vragen daarbij. (Bv.: Hoeveel cursisten spreken Frans? → Spreek je Frans? / Welke redenen hebben de cursisten om Nederlands te leren? → Waarom leer je Nederlands?)
- Verdeel de rollen: wie gaat welke vragen stellen?
- Interview elkaar.
- Bespreek de resultaten, geef een overzicht van de cijfers en maak een mini-presentatie.
- Presenteer de resultaten aan de groep.

AB 15-17

Een taak is een speciale soort opgave. Het doel is dat je een product maakt, o.a. door samen te werken en met elkaar te communiceren.

Het resultaat is ...
20 procent van de cursisten spreekt Frans.
Uit ons onderzoek blijkt dat ...

TER VOORBEREIDING OP HET LEZEN

1 Kruis aan wat volgens jou klopt.

- 1 Duitsland is de grootste handelspartner van Nederland. ☐
- 2 Nederlandse jongeren weten weinig over Duitsland. ☐
- 3 Er studeren meer Nederlanders Duits dan Duitsers Nederlands. ☐
- 4 Nederlanders hebben een heel positief beeld van Duitsland en de Duitsers. ☐

OPGAVEN BIJ HET LEZEN

2 Welke bewering in opgave 1 past bij welke tekst?**3 Beantwoord de vragen.**

- 1 Uit welk jaar is artikel A?
- 2 Uit welk jaar is artikel B?
- 3 Hoeveel Nederlanders studeren er in 2003 Duits?
- 4 Hoeveel Duitsers studeren er in 2005 Nederlands?
- 5 Waarom is de slechte kennis van de Duitse taal een probleem?

AAN DE SLAG MET DE TEKST

4 Woordenschat. Verbind.

1 laag	a Bild
2 beeld	b Feind
3 vijand	c niedrig
4 scholier	d kriegsversessen
5 buitenland	e gezwungen
6 gedwongen	f Ausland
7 oorlogszuchtig	g Schüler

5 Grammatica: vul het ontbrekende woord in. Wat valt op?

- 1 71 procent Duitsers als overheersend.
- 2 60 procent ze arrogant.
- 3 46 procent ze zelfs oorlogszuchtig.
- 4 80 procent Duitsers sympathiek.

NA HET LEZEN VAN DE TEKSTEN

6 Transfer: spreek over de vragen.

- 1 Als je in Nederland bent: spreken de Nederlanders dan Duits met jou?
- 2 Welk beeld hebben de mensen in jouw land van Nederlanders?
- 3 En hoe denken de mensen uit jouw land over Belgen?

7 Onderzoek: zoek uit hoeveel procent van de export uit jouw land naar Nederland / naar België gaat. En hoe zit dat met de import uit beide landen?

A

Duitsers overheersend en arrogant!

Nederlandse scholieren tussen 15 en 19 jaar zeggen: Duitsland is het onsympathiekste land van heel Europa! 71 procent ziet Duitsers als overheersend, 60 procent vindt ze arrogant en 46 procent noemt ze zelfs oorlogszuchtig. Als de jongeren gedwongen worden te verhuizen, dan willen ze het liefst niet naar Duitsland. Ze hebben ook liever geen Duitsers in het huis naast hen wonen.

De resultaten zijn een schok. De houding is niet alleen heel erg negatief, de Nederlandse jongeren weten ook nog weinig over Duitsland en zijn ook helemaal niet geïnteresseerd in het land!

B

Duitsland is “supertoll”

Niet meer “de oude vijand” maar “de vriendelijke buur” – blijkt uit een onderzoek van het weekblad Intermediair. Als Nederlanders moeten kiezen waar ze willen werken, staat Duitsland nu op de vijfde plaats. Bijna de helft van de ondervraagden heeft geen probleem met Duitse burens en tachtig procent van de Nederlanders vindt Duitsers sympathiek, net zo sympathiek als Nederlanders zichzelf vinden. De ondervraagden benadrukken de verwantschap tussen Duitsers en Nederlanders. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de uitbreiding van de Europese Unie.

C

Nederlanders en het Duits

Nederlanders hebben in het buitenland vaak het imago dat ze veel talen spreken. En veel Duitsers denken ook dat de meeste Nederlanders toch wel Duits kunnen spreken. Dat dit niet klopt, blijkt uit verschillende onderzoeken die er in de afgelopen jaren gedaan zijn.

In 1993 hebben de Nederlandse jongeren een heel slecht beeld van Duitsland, de Duitsers en de Duitse taal, onder andere veroorzaakt in die tijd door veel berichten in het nieuws over Duitse skinheads en extreemrechts geweld.

Deze situatie is gelukkig veranderd. Uit een onderzoek in het jaar 2006 blijkt dat de Duitsers de favoriete burens van de Nederlanders zijn geworden. Die positieve verandering kan betekenen dat meer Nederlanders Duits leren en studeren, maar als je kijkt naar de cijfers, zie je duidelijk dat het aantal scholieren en studenten nog steeds dramatisch laag is.

In 2003 zijn er maar dertig eerstejaars studenten voor de studie Duitse taal en cultuur. Een absoluut dieptepunt, dat nu met zestig tot zeventig inschrijvingen per jaar gelukkig wel beter is gewor-

den. Opvallend zijn die cijfers als je ze vergelijkt met het aantal Duitsers dat Nederlands leert. In het jaar 2005 studeren 400 Duitsers Nederlands in Duitsland!

Het bedrijfsleven in Nederland maakt zich grote zorgen. Duitsland is de grootste handelspartner van Nederland. Nederland exporteert voor bijna 90 miljard euro naar Duitsland, meer dan naar Frankrijk, Engeland en de Verenigde Staten samen. In een onderzoek heeft de Nederlands-Duitse Handelskamer uitgerekend hoeveel de slechte kennis van de Duitse taal de Nederlandse economie per jaar kan kosten: 8 miljard euro!

TER VOORBEREIDING OP HET LUISTEREN

- 1 Je hoort een fragment uit een radioprogramma waarin een docent Nederlands wordt geïnterviewd. Kijk naar de thema's van de foto's en kruis die foto's aan waarvan je denkt dat ze in het programma worden besproken.

OPGAVEN BIJ HET LUISTEREN

- 2 Controleer of het klopt wat je bij opgave 1 hebt aangekruist. Zet de foto's in de goede volgorde waarin ze besproken worden door er nummers bij te zetten. ▶ 4-5
- 3 Maak de zinnen af.
- a De rubriek van het radioprogramma heet
 - b De docent Nederlands heet
 - c Hij is Nederlander en komt oorspronkelijk uit
 - d In het begin heeft hij af en toe in zijn vrije tijd
 - e Hij heeft zijn baan bij het reisbureau
 - f Zijn werk vindt hij
- 4 Noteer tenminste drie redenen waarom de cursisten Nederlands leren.
-
-
-

NA HET LUISTEREN

- 5 Transfer: Voer een zelfde soort interview met je eigen docent(e).

Wortstellung

GR 14

In den Sätzen unterscheidet sich die Wortstellung vom Deutschen. Unterstreichen Sie die Unterschiede und suchen Sie eine Erklärung in der Grammatikübersicht.

Hauptsatz

Ik wil graag goed Nederlands kunnen spreken.

Ik moet goed kunnen schrijven.

Nebensatz

Ik vind het niet leuk dat ik met Nederlanders steeds Engels moet spreken.

De Handelskamer heeft uitgerekend hoeveel dat per jaar kan kosten.

Uit een onderzoek blijkt dat Duitsers de favoriete bureaus zijn geworden.

Wiederholung

Das Wort **er** – Verbind.

GR 12

1 Bij ons in het lokaal zijn er geen ...	a lokatives er : Ortsbestimmung („dort“)
2 Leer je er Nederlands schrijven?	b präsentatives er : Platzhalter („es“)
3 Oh, u heeft er echt zin in!	c partitives er : Teilmenge („davon“)
4 Heb jij er één voor mij?	d er + Präposition (erin, erover etc.)

Rechtschreibung – Noteer.

GR 3.4/3.5

leren → ik l...r

rood → r...de

zitten → ik zi...

pen → pe...en

lezen → lee.....

schrijven → schrij.....

Plural – Verbind.

GR 4.5

bord

+ -en

niveau

+ -s

advertentie

+ -'s

programma

Adjektive – Vul in: rood of rode.

GR 6

de: een pen

het: een potlood

de pen

het potlood

de pennen

de potloden

Ik kan al ...

	Dat kan ik.	Dat kan ik nog niet.	oefening
... objecten in het klaslokaal benoemen.	☐	☐	1
... zeggen welke talen ik wanneer, hoe lang en waar heb geleerd.	☐	☐	2, 3
... uit advertenties de belangrijkste informatie halen.	☐	☐	4
... aangeven waarom ik de taal leer.	☐	☐	5
... instructies in de les begrijpen en vragen stellen.	☐	☐	6
... een kleine statistiek maken en presenteren.	☐	☐	7

Quellenverzeichnis

Cover: von links © PantherMedia/Gunter Kirsch; © Getty Images/Sonntag; © PantherMedia/Thomas Barndt; Hintergrund © PantherMedia/Ivonne Wierink · Umschlagkarte: © www.cartomedia-karlsruhe.de · Seite 8: erste Reihe von links © fotolia/Andres Rodriguez; © iStock/Kurtly; zweite Reihe von links © iStock/northlightimages; © iStock/kkiller; © PantherMedia/BlueOrange Studio; dritte Reihe von links © fotolia/Alexander Rath; © fotolia/Benicce; © iStock/ariwasabi; vierte Reihe von links © iStock/ronen; © fotolia/Eisenhans · Seite 11: Porträt © iStock/northlightimages; Lautsprecher © fotolia/fefufoto; rechts von oben © Hueber Verlag, München/Kiermeir (2); © Thinkstock/Comstock Images · Seite 13: von oben © Thinkstock/iStock; © imago/Migueluez Sports Foto · Seite 14: oben von links © iStock/sjlocke; © iStock/Vliet; © iStock/imagemonkey; © iStock/Vliet; unten von links © fotolia/DeVlce; © fotolia/Katja Sucker; © PantherMedia/CandyBox Images; © imago/Dean Pictures · Seite 16: A © fotolia/Michael Tieck; B © PantherMedia/Ellen Beijers; C © iStock/Webeye; D © fotolia/wil tilroe-otte; E © fotolia/Slavko Slavcic; F © iStock/Ralph125; G © PantherMedia/Maksym Topchii; H © fotolia/Ivonne Wierink; I © fotolia/andreas · Seite 18: links von oben © iStock/matthewleesdixon; © fotolia/Arne Bramsen; © iStock/Lya_Cattel; Mitte von oben © iStock/matthewleesdixon; © PantherMedia/Birgit Mundt; © fotolia/bernanamoglu; rechts von oben © Ingo Heyse, München (3) · Seite 19: Tiere links von oben © iStock/GlobalP; © iStock/jmalov; © fotolia/NIK; Tiere rechts von oben © iStock/GlobalP (2); © fotolia/Aquafoto; A © fotolia/Tiler84; B © Thinkstock/iStock; C © fotolia/Aaron Amat; D © fotolia/andreas reimann; E © fotolia/tollotim; F © iStock/Eerik; G © iStock/Rouzes; H © fotolia/ChinKS; I © iStock/adeek; J © fotolia/ESLINE; K © iStock/sbayram; L © iStock/spet; M © iStock/elmira.t; N © fotolia/April Koe-hler · Seite 26: © iStock/Michael DeLeon · Seite 28: 1 © iStock/sumnersgraphicsinc; 2 © iStock/cookelma; 3 © iStock/Floortje; 4 © iStock/vavlt; 5 © fotolia/Alx; 6 © iStock/DonNichols; 7 © PantherMedia/Heiko Zieger; 8 © iStock/Pakhnyushchy; 9 © iStock/dendong; 10 © iStock/AleksandrL; Foto unten © Ingo Heyse, München; Hemdcollagen © iStock/AnnaRassadnikova · Seite 29: 1© fotolia/BEAUTYofLIFE; 2© fotolia/Andrey Armyagov; 3 © fotolia/Africa Studio; 4 © iStock/pidjoe; 5 © fotolia/Albert Drybrae; 6 © fotolia/jamalludin din; 7© iStock/SoopySue; 8 © iStock/cookelma; Mitte von links © fotolia/ivanastar; © fotolia/Otmar Smit; © iStock/terex; © iStock/moniaphoto; © iStock/stocksnapper; unten © Ingo Heyse, München · Seite 32: © Ingo Heyse, München (4) · Seite 34: oben von links © fotolia/picsfive; © iStock/Stockphoto4u; Mitte von links © fotolia/Beboy; © fotolia/Farina3000; unten von links © iStock/jordanchez; © fotolia/fotofuerst · Seite 38: 1 © iStock/chas53; 2 © fotolia/yellowj; 3 © iStock/sololos; 4 © fotolia/by-studio; 5 © fotolia/HLPhoto · Seite 39: A © Hueber Verlag, München; B © Getty Images/VisionsofAmerica/Joe Sohm; C © bildstelle/Helmut Meyer zur Capellen; Rahmen © PantherMedia/Gjermund Alsos · Seite 45: Desiree Dibra (3) · Seite 46: oben von links © action press/ANP Photo; © Spaarnestad/Rue des Archives/Süddeutsche Zeitung Photo; © iStock/wynnnter; © iStock/picture; unten von links © fotolia/babimu; © iStock/homydesign; © PantherMedia/Detlef Dähne; © fotolia/Marty Haas · Seite 50: A © fotolia/Kiska42; B © fotolia/Eric Gevaert; C © iStock/kevintawom; D © Thinkstock/iStock; E © fotolia/Vitaly Krivosheev; F © iStock/Jaap2; G © iStock/Mladen Mladenov; H © Thinkstock/iStock; I © Thinkstock/iStock; J © fotolia/ferkelraggae · Seite 53: © Anita Coutelle, Bremen (2) · Seite 55: A - C © Anita Coutelle, Bremen (3); D © fotolia/Bergfee; E © iStock/Juergen Bosse · Seite 56: A © fotolia/Alexandra Gnatush; B © iStock/Jaap Hart; C © fotolia/Daniel Täger; D © Belgisch Stripcentrum, Brüssel; E © Thinkstock/iStock; F © fotolia/Andrea Seemann · Seite 60: von oben © iStock/TommlL; © Hueber Verlag, München/Kiermeir; © fotolia/Photosani · Seite 62: © iStock/Ljupco Smokovski · Seite 66: von links © fotolia/Eric Gevaert; © fotolia/Ringo Leonhardt; © PantherMedia/Peter Nicolini; © fotolia/Tomas Skopal · Seite 67: Logo © Veenfabriek, Fotos von oben Jochem Jurgens - www.jochemjurgens.nl; © Leo van Velzen - www.leovanvelzen.com · Seite 68: links von oben © fotolia/ESLINE; © fotolia/Dmitri Mkitenko; © iStock/Whirler; © iStock/pixhook; © iStock/IZI1947; rechts von oben © iStock/Rouzes; © Thinkstock/iStock; © fotolia/small tom; © Thinkstock/iStock; © iStock/pixhook · Seite 70: © Thinkstock/iStock/george-muresan · Seite 79: von oben © Thinkstock/iStock/Chagin; © Thinkstock/iStock/Domars; © Thinkstock/iStock/kadmy · Seite 80: 1, 4, 5 © Thinkstock/iStock; 2 © Thinkstock/Hemera; 3 © Thinkstock/Getty Images/Hemera Technologies; 6 © Thinkstock/Medioimages/Photodisc · Seite 82: Schaufel © Thinkstock/Hemera/Dmitry Vereshchagin; Sonnencreme © Thinkstock/Hemera/Delphine Mayeur; Zahnbürste © Thinkstock/iStock/Vold77; Reiseführer © iStock/mattjeacock; Schwimmflügel © Thinkstock/Stockbyte; Flipflops © iStock/101cats; Schlafsack © Thinkstock/iStock/herreid; Badehose © Thinkstock/iStock/terex; Badeanzug © Thinkstock/Stockbyte; Luftmatratze © Thinkstock/Stockbyte/George Doyle; Regenschirm © iStock/hero30; Eimer © Thinkstock/iStock/rimglow · Seite 84: oben von links © Thinkstock/iStock/stefan marter; © Thinkstock/iStock/jgroup; © Thinkstock/iStock/slava296; Mitte von links © Thinkstock; © Thinkstock/iStock/MikeCherim; unten von links © Thinkstock; © fotolia/Mikael Damkier; © Thinkstock/iStock/firina · Seite 89: © www.vuurtoren-harlingen.nl (3) · Seite 92: © imago/F. Berger · Seite 94: A © dpa Picture-Alliance/Royal Press Europe/A. Nieboer; B © dpa Picture-Alliance/ANP/Koen van Weel; C © laif/Hollandse Hoogte · Seite 95: © iStock/Trokantor · Seite 96: oben links © fotolia/Harald Biebel; oben rechts © fotolia/ANADEL; unten von links © Thinkstock/iStock/Hallgerd; © Thinkstock/Hemera/Lars Christensen; © Thinkstock/iStock/tchara · Seite 97: © Irmgard Gassmann, Krefeld (3)